

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

המערער

מאיר אסולין

-

המשיב

המוסד לביטוח לאומי

לפני: הנשיאה נילי ארד, סגן הנשיאה יגאל פליטמן, השופטת ורדה וירט-ליבנה
נציג עובדים מר אלי פז, נציג מעבידים מר זאב רפואה

בשם המערער - עו"ד אנה קפלן
בשם המשיב - עו"ד יפעת קונה

פסק דין

השופט יגאל פליטמן

1. בפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי בחיפה (השופטת מיכל פריימן כדן יחיד; ב"ל 1436/08), בו נדחתה תביעת המערער להכיר בליקוי שמיעה ובטנטון מהם הוא סובל, לטענתו, כפגיעה בעבודה כמשמעותה בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 (להלן - **החוק**).
2. המשיב (להלן - **המוסד**) דחה את תביעת המערער, משלא עמד בתנאי סעיף 84א' לחוק. משכך הגיש המערער תביעתו לבית הדין האזורי.
3. הצדדים הסכימו כי בית הדין האזורי ימנה מומחה רפואי מטעמו, על מנת שיחווה דעתו בשאלת עמידת המערער בתנאי סעיף 84א' לחוק. בית הדין מינה את ד"ר משה גולדשר (להלן - **המומחה**), על מנת שיחווה דעתו על בסיס העובדות המוסכמות הבאות:
 - א. המערער יליד שנת 1951.
 - ב. המערער עובד בעבודות עפר משנת 1965 עד היום.
 - ג. המערער עובד בחשיפה ממושכת לרעש מזיק בעוצמה של 85 דציבל.
 בפני המומחה הוצגו, בין השאר, בדיקת שמיעה מיום 2.7.2007 (להלן - **בדיקת השמיעה**), ובדיקת ברה (BERA) מיום 28.1.2009 (להלן - **בדיקת הברה**).
4. המומחה קבע בחוות דעתו, כי המערער עומד בתנאי סעיף 84א' לחוק: ליקוי השמיעה ממנו סובל המערער הינו תוצאה של חשיפה לרעש; כושר השמיעה

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

בתדירויות הדיבור פחת אצל המערער בשיעור של 20 דציבל לפחות בכל אחת מהאזניים; כושר השמיעה בתדירויות הגבוהות פחת בשיעור של מעבר ל- 25 דציבל בכל אחת מהאזניים. באשר לטנטון קבע המומחה, כי ניתן לאמת או להפריך תלונה זו רק בבדיקה קלינית בוועדה הרפואית, ופירט ארבע תלונות על טנטון המופיעות בתיקו הרפואי של המערער.

5. אל המומחה הופנו שאלות הבהרה לבקשת המוסד. המומחה אישר בתשובותיו, כי אמנם לפי בדיקת השמיעה אין הפחתה בתדירויות הדיבור, אך הסביר כי ייתכן שהמשך החשיפה לרעש בשנים שלאחר מכן החמיר את מצב שמיעתו של המערער. באשר לבדיקת הברה קבע המומחה, כי היא אינה אמורה ואינה מסוגלת לבדוק תדרים של 500 הרץ, אולם היא הבדיקה האובייקטיבית יותר, והיא מצביעה בבירור על כך שלמערער יש פגימה קלה בתדירויות הדיבור. המומחה נשאל כיצד קבע הפחתה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור, אם בדיקת הברה אינה בודקת תדר 500 הרץ, והשיב, כי בדיקת הברה חיונית לקביעת סף שמיעה, ועל כן אין מנוס מלהסתפק בתדרים של 1,000 ו-2,000 הרץ בלבד לקביעת הממוצע, וכי זו הפרקטיקה המקובלת שנים רבות על ידי רופאי א.א.ג. עוד נשאל המומחה, האם נכון כי בדיקת הברה אינה קובעת סף שמיעה מדוייק, ובהשוואה לבדיקת שמיעה תתקבל תוצאה טובה יותר בבדיקת השמיעה. המומחה השיב, כי בדיקת הברה היא אובייקטיבית ויש לתת לה משקל יתר. עוד נשאל המומחה, האם נכון כי בדיקת הברה אינה מבדילה בין הולכת עצם להולכת אוויר והשיב כי נכון, אולם במקרה זה הדבר אינו רלבנטי, שכן אין מדובר בליקוי שמיעה הולכתי, אלא עצבי. המומחה התבקש לנמק, כיצד הגיע למסקנה שיש הפחתה של 20 דציבל בהולכת העצב, ולפי איזה בדיקות, והשיב כי **"אני מסכים... שהמקרה של התובע הוא גבולי מאוד. בכל מקרה, כאשר קיים ספק כלשהו, יש תמיד לתת משקל יתר לבדיקה האובייקטיבית (ברה)".**

6. באשר לטנטון ולשאלת ההפחתה של 25 דציבל בתדרים הגבוהים, המומחה אישר כי בבדיקת השמיעה לא נמדד תדר 3,000 הרץ ולפיכך קבע, כי יש להעביר "קו דמיוני" בין תדר 2,000 הרץ ותדר 4,000 הרץ, ומתקבלת הפחתה בשמיעה של כ- 30 דציבל. המומחה נשאל לעניין זה גם האם ישנה הפחתה של 25 דציבל או יותר בתדר 4,000 הרץ לחוד ובתדר 3,000 הרץ לחוד. המומחה השיב, כי מירב אנרגיית

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

ה- KCLICK שמושמעת לנבדק בבדיקת הברה היא סביב 3,500 הרץ, ולפיכך היא כוללת את שני התדרים, 3,000 ו-4,000 הרץ גם יחד.

7. בית הדין האזורי קבע, כי בתשובותיו לשאלות ההבהרה, חזר בו המומחה, למעשה, מקביעתו החד משמעית בחוות דעתו, לפיה קיימת ירידה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור בכל אחת מהאזניים. זאת, לאור העובדה שהודה כי בדיקת השמיעה למעשה אינה מצביעה על ההפחתה הנדרשת. עוד הודה המומחה, כי בדיקת הברה אינה כוללת את כל תדרי הבדיקה הנדרשים, משאינה בודקת כלל תדר 500 הרץ. המומחה לא השיב למעשה על השאלה, האם נכון שכשסף השמיעה בברה הוא 20 או 25 דציבל, בבדיקה אודיולוגית מתקבל סף של 10-15 דציבל טוב יותר, ואף הודה כי עניינו של המערער "גבולי מאוד".

8. בית הדין קבע, כי בהתאם לסעיף 84א', נדרשת הוכחה לירידה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור בכל אחת מהאזניים, ובהתאם לפסיקה הכוונה היא לתדרים 500, 1,000 ו-2,000 הרץ. על פי בדיקת השמיעה, לא קיימת אצל המערער ירידה כזו בשמיעה. באשר לבדיקת הברה קבע בית הדין, כי מכיוון שהיא איננה בודקת כלל תדר 500 הרץ, ומשהמומחה התחמק מלהשיב על השאלה האם סף השמיעה בבדיקת שמיעה יהיה טוב יותר מבדיקת הברה, אולם הודה כי המצב הינו "גבולי מאוד", הרי שקביעתו של המומחה כי אצל המערער קיימת ירידה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור הינה, לכל היותר, הנחה אופטימית, ואין מדובר בקביעה ודאית ופוזיטיבית. עוד קבע בית הדין, כי את העמידה במבחן הסף יש לקבוע על פי תוצאות בדיקת השמיעה לפיה היתה נקבעת נכות בגין ירידה בשמיעה של 20 דציבל לפי מבחני הנכות (עב"ל 188/08 המל"ל - דוד אלון, ניתן ביום 17.11.2008; להלן - הלכת אלון). לפיכך, חרף היותה של בדיקת הברה בדיקה אובייקטיבית, הרי שאין להעדיפה על פני בדיקת השמיעה שהיא בדיקה מלאה ומקיפה והכוללת את כל התדרים הנדרשים. עוד קבע בית הדין, כי בהתאם להלכת אלון יש להעדיף את בדיקת השמיעה, שכן "ניתן להניח ... שאדם שאינו שומע לא יאמר בבדיקת השמיעה שהוא שומע, להבדיל מאדם שומע היכול לומר שאינו שומע", ולפיכך יש להעדיף את התוצאה המעידה על שמיעה טובה יותר. בעניין הטנטון קבע בית הדין, כי אין מקום לבחון בעניין זה את התמלאות

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

תנאי סעיף 84א', משלדידו יש לדחות את התביעה להכרה בליקוי השמיעה. משכך דחה בית הדין האזורי את התביעה. מכאן הערעור שבפנינו.

9. בערעורו טען המערער, כי בית הדין סטה מההלכה לפיה חוות דעתו של המומחה מטעם בית הדין היא בבחינת אורים ותומים מבחינתו, בכך שקבע כי בדיקות השמיעה אינן מצביעות על ירידה בשמיעה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור בכל אחת מהאוזניים, בניגוד לחוות דעתו המפורשת של המומחה. עוד טען, כי אם נראתה חוות דעתו של המומחה לבית הדין כגבולית או לא מספקת, היה עליו למנות מומחה נוסף מטעמו, ולא לדחות את התביעה.

10. בישיבת קדם הערעור הסכימו הצדדים להכתיב את סיכומיהם לפרוטוקול, אשר ייחשבו לסיכומים בכתב מטעמם, וכי פסק הדין יינתן על ידי המותב על סמך סיכומי הצדדים וכל חומר התיק.

11. ב"כ המערער חזרה, בעיקרו של דבר, על הטענות בערעור, והוסיפה כי המומחה נותר עקבי בדעתו גם במענה על שאלות ההבהרה.

12. ב"כ המוסד תמכה בפסק דינו של בית הדין קמא מטעמיו, והוסיפה כי למעשה, המומחה מסכים כי בדיקת השמיעה לא הראתה ירידה בשמיעה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור, וכי בדיקת הברה לא בדקה תדר של 500 הרץ, ואינה מבדילה בין מוליכות אוויר למוליכות עצם. לפיכך לא ניתן היה להגיע למסקנה על בסיס שתי בדיקות אלה, כי יש להכיר בתביעתו של המערער. עוד טענה, כי החלטת המומחה להעביר "קו דמיוני" בין תדר של 2,000 ל-4,000 הרץ כדי להגיע לתוצאה של 3,000 הרץ, אינה סבירה ואינה מדויקת. עוד הוסיפה וטענה, כי בהתאם לפסיקה, משלא עמדה בפני בית הדין בדיקת שמיעה שעונה על תנאי הסעיף, לא היה כלל מקום למינוי מומחה רפואי.

דיון והכרעה

13. לאחר שנתנו דעתנו לטיעוני הצדדים ולכלל החומר שהובא לפנינו, הגענו לכלל מסקנה, כי דין הערעור להתקבל בחלקו. את נימוקינו לכך נפרט להלן.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

14. בהלכת אלון התויתתי את הכללים שבהתאם אליהם תיבחן עמידת המבוטח בתנאי הסף הקבוע בסעיף 84א(א)(2), בדבר הירידה בשמיעה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור בכל אחת מהאוזניים. זאת, כמובן, לאחר שהתמלא תנאי החשיפה לרעש מזיק בעבודת המבוטח. באותו עניין קבעתי, כי כאשר המבוטח מסתמך בתביעתו על שתי בדיקות שמיעה, האחת מצביעה על הירידה הנחוצה בשמיעה, והאחרת לא, ימנה בית הדין האזורי מומחה רפואי מטעמו על מנת שיחווה דעתו, האם עומד המבוטח בתנאי אותו סעיף, אם לאו. מפאת חשיבות הדברים לענייננו, ובשל המענה שניתן בהם לכמה מן השאלות שמעלה ערעור זה, יובאו כאן דברי בהלכת אלון, בהקשרם לענייננו, במלואם:

"כיצד תקבע ירידה בשמיעה של 20 דציבל בתדירויות הדיבור?
 מבחן הפחתת השמיעה בשיעור של 20 דציבל בתדירויות הדיבור, הינו כאמור מבחן סף טכני פורמאלי שנועד לסנן מבין התביעות להכרה בליקוי שמיעה כפגיעה בעבודה, את אלו שליקוי השמיעה בהן הינו פחות מ-20 דציבל בכל אחת מהאוזניים. לאמור מספר משמעויות.
 ראשית - כיוון שמדובר במבחן סף סינון טכני, המבחן המהותי של הקשר הסיבתי בין החשיפה לרעש מזיק וליקוי השמיעה בשיעור שלא יפחת מ-20 דציבל - אינו רלבנטי לבחינת התביעה בשלב המקדמי של בחינת הפיחות בשמיעה.
 שנית - לגבי בדיקת השמיעה ומקום ביצוע בדיקת השמיעה, יש לקבוע, כי בדיקת שמיעה עליה ניתן להסתמך, הינה בדיקה שאינה ארכאית ואשר עולה ממנה שהנבדק לא התחזה, ואשר בוצעה במכון רשמי מוכר הנותן שירות, למשל לקופות החולים, או במסגרת בתי החולים. זאת, להבדיל למשל ממכון פרטי המעוניין רק למכור מכשירי שמיעה.
 שלישית - נשאלת השאלה מה קורה אם פקיד התביעות דוחה תביעה להכרה בליקוי שמיעה כפגיעה בעבודה, מהטעם, שהפחתת השמיעה על פי בדיקות השמיעה (גם ללא קשר לשאלת הקשר הסיבתי של הליקוי חשיפה לרעש בעבודה) אינה מגעת ל-20 דציבל בכל אוזן.
 במקרה כזה, זכות המבוטח להגיש תביעה לבית הדין על החלטת פקיד התביעות ולטעון בה, תוך ביסוס טענתו על ממצאי בדיקות שמיעה, כי הפחתת שמיעתו אינה פחותה מ-20 דציבל בכל אוזן.
 על בית הדין במקרה כזה, למנות מומחה יועץ רפואי בשאלת העמידה של התובע באותו תנאי סף. במאמר מוסגר, נציין כי על פי הדין הקודם לא היה מקום כלל להיזקק לאותה השאלה.
 במקרים הדרושים אין מניעה, כי בית הדין עצמו יורה על שליחת המבוטח למכון שיקבע על ידו לעריכת בדיקת שמיעה שתוצאותיה יועברו למומחה לחיווי דעתו בשאלת העמידה בתנאי הסף.
 רביעית - שאלה נוספת שמתעוררת בהקשר כזה הינה - כיצד לפסוק במקרה שישנן מספר בדיקות שמיעה. אחת, לפיה חלה הירידה בשמיעה בשיעור שאינו פחות מ-20 דציבל, ואחת שלא חלה ירידה כזאת. על פי איזו בדיקת שמיעה יצטרכו פקיד התביעות ובית הדין לקבוע את העמידה או אי

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

העמידה בתנאי הסף של ירידת שמיעה בתדירות הדיבור של לא פחות מ-20 דציבל ?

בנוגע לכך יש לשים אל לב, כי בעיקרו של דבר בדיקת שמיעה בתדירויות הדיבור אינה אובייקטיבית, לכן, ניתן להניח לגבי תוצאותיה, שאדם שאינו שומע לא יאמר בבדיקת השמיעה שהוא שומע, להבדיל מאדם שומע היכול לומר שאינו שומע. משום כך נהג הכלל של העדפת תוצאות בדיקת השמיעה הטובה ביותר.

אולם מאידך יש לשים גם אל לב, כי תיתכן החמרה במצב השמיעה מסיבה זו או אחרת. במקרה שכזה יש להעדיף את בדיקת השמיעה העדכנית יותר על פני הבדיקה הישנה הטובה יותר.

לאור האמור אפשר היה לקבוע כלל, שיש להעדיף את בדיקת השמיעה הטובה יותר רק אם היא מאוחרת יותר; אלא שכללים כאלה מסבכים את מבחן הסף הפשוט; וכיוון שמבחן הסף הוא מבחן טכני פורמאלי יש להעדיף לאור תכליתו את בדיקת השמיעה שתוצאותיה מעידות על עמידה במבחן סף ירידת השמיעה הנדרש, על פני הבדיקה שתוצאותיה אינן מעידות על כך."

15. מן האמור ניתן להסיק לענייננו, כי בניגוד לטענת המוסד, בית הדין האזורי פעל כשורה כאשר מינה מומחה רפואי מטעמו, על מנת שיחווה דעתו בשאלת הירידה בשמיעה הנדרשת בהתאם לסעיף 84א', משהמערער הציג בתביעתו שתי בדיקות שמיעה, לפי האחת, המוקדמת יותר, הוא אינו עומד בתנאי הירידה בשמיעה הנדרש, ולפי בדיקת הברה, המאוחרת יותר, הוא עומד בתנאי זה. כך, שלא מצאנו פסול בעצם מינוי המומחה הרפואי על ידי בית הדין האזורי.

16. בית הדין האזורי התייחס לכלל בדיקת השמיעה הטובה יותר, בהתאם להלכת אלון. אלא שכאמור, שם קבענו כי ייתכן גם מצב של החמרה בשמיעה בין בדיקה אחת לאחרת, ובמקרה כזה יש להעדיף דווקא את הבדיקה העדכנית יותר. בהתאם לתשובות המומחה לשאלות ההבהרה, זה המצב בענייננו- המומחה קבע כי ככל הנראה, המשך החשיפה לרעש בעבודתו של המערער החמיר את מצב שמיעתו, כך שיש ליתן משקל יתר לבדיקת העדכנית יותר, היא בדיקת הברה. כך נפסק במקרה דומה בעב"ל 414/09 רבאח חגי'ג' - המל"ל (ניתן ביום 11.4.2010), בהתייחס לכלל הבדיקה הטובה ביותר:

"במקרה של בדיקות שמיעה בעלות ערך רפואי זהה, שיש ליתן להן משקל דומה, ניתן להפעיל את כלל "הבדיקה הטובה ביותר". בענייננו אין הדברים כך. המומחה הרפואי שמונה מטעם בית הדין ציין בתשובותיו לשאלות ההבהרה, כי בדיקת השמיעה של מכון "גל" היא בדיקה אובייקטיבית - ..., בעוד הבדיקה ממכון "סונומיד" היא בדיקה סובייקטיבית המבוססת על תשובותיו של הנבדק. מטעם זה, סמך המומחה את חוות דעתו על תוצאות בדיקת השמיעה ממכון "גל". בנסיבות אלה, כבית הדין האזורי, סבורים גם

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

אנו, כי בנסיבות העניין יש לקבוע ממצאים על פי בדיקת השמיעה ממכון "גל", שהיא בדיקה אובייקטיבית של מכון מוכר, ולא על פי בדיקת השמיעה ממכון "סונומיד".

17. כך גם בבמקרה שבפנינו, כאשר המומחה הסביר כי בדיקת הברה היא הבדיקה האובייקטיבית יותר, ולפיכך יש לייחס לה חשיבות יתר על פני בדיקת השמיעה.

18. לא למותר לציין בהקשר זה, כי עיון בתוצאות שתי הבדיקות מעלה, כי בדיקת השמיעה נערכה במכון "מיניפון - מכשירי שמיעה בע"מ", בעוד שבדיקת הברה נערכה למשיב במחלקת א.א.ג. בביה"ח בנהריה. גם מטעם זה, כאמור בהלכת אלון, היה מקום לייחס לבדיקת הברה חשיבות רבה יותר על פני בדיקת השמיעה. והכל, מתוך התחשבות בתכלית סעיף 84א', כפי שקבעתי בהלכת אלון, כאמור, כי "כיוון שמבחן הסף הוא מבחן טכני פורמאלי יש להעדיף לאור תכליתו את בדיקת השמיעה שתוצאותיה מעידות על עמידה במבחן סף ירידת השמיעה הנדרש, על פני הבדיקה שתוצאותיה אינן מעידות על כך."

19. עם זאת, וחרף כל האמור לעיל, מצאנו כי יש ממש בספק שהטיל בית הדין האזורי בהסתמכות על בדיקת הברה, משבדיקת הברה איננה בודקת את תדר הדיבור הנדרש על פי הפסיקה של 500 הרץ. בפסיקתנו טרם נדרש בית הדין לקבוע האם ניתן להוכיח ירידה בשמיעה בתדירויות הדיבור בהסתמך על בדיקת ברה בלבד. אולם, מסקנתו של בית הדין האזורי, לפיה ספק זה יש בו כדי לשלול את ההסתמכות על חוות דעתו של המומחה מכל וכל, אינה מוצדקת בעינינו. הפתרון הראוי למקרה זה, גם בהתאם להנחיות הנשיא בעניין מינוי מומחים, הינו מינוי מומחה רפואי נוסף על ידי בית הדין האזורי.

המומחה הנוסף שימונה יישאל, האם לצורך הוכחת הירידה בשמיעה בתדירויות הדיבור ניתן להסתמך על בדיקת ברה, שכוללת רק את התדרים של 1,000 ו-2,000 הרץ, או שיש להסתמך לצורך כך רק על בדיקת שמיעה הכוללת את כל התדרים הנדרשים. עוד יישאל המומחה שימונה, האם אכן נכון הדבר כי המומחים בתחום קובעים את ממוצע הירידה בשמיעה בתדירויות הדיבור, בהסתמך על בדיקת ברה, לפי תדירויות הדיבור האחרות - 1,000 ו-2,000 הרץ, כפי שקבע ד"ר גולדשר. בית הדין האזורי יפנה למומחה הנוסף שאלות נוספות לצורך הבהרת העניין, בהתאם לשיקול דעתו, וככל שאלו יידרשו.

בית הדין הארצי לעבודה

עב"ל 40097-08-10

20. **סוף דבר** - הערעור מתקבל בחלקו, כאמור לעיל. עניינו של המערער יוחזר אל בית הדין האזורי על מנת שימנה מומחה נוסף מטעמו, כמפורט בסעיף 19. ככל שימצא בית הדין כי תנאי הירידה בשמיעה בתדירויות הדיבור הוכח, יפנה לבחינת התקיימותם של יתר תנאי סעיף 84א', לרבות תנאי הסף ביחס לתלונת הטנטון. הוצאות הליך זה יילקחו בחשבון על ידי בית הדין האזורי בפסק דינו.

ניתן היום, כ"ח תשרי התשע"ב (26 אוקטובר 2011), בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

ורדה וירט-ליבנה,
שופטת

יגאל פליטמן,
סגן נשיאה

נילי ארד,
נשיאה, אב"ד

נציג המעבידים, מר זאב רפואה

נציג העובדים, מר אלי פז